

תל רומיידה
הפארק הארכיאולוגי של חברון

emek shaveh
למק טוה عمق شبهي

2014

תל רומיידה
הפארק הארכיאולוגי של חברון

emek shaveh
למק שוה عمق شبیه

2014

תוכן עניינים

5	1. תל רומיידה - מאפיינים כלליים
6	2. הקשר בין החפירות הארכיאולוגיות להתנחלות
7	3. חפירות 2014: הפארק הארכיאולוגי של חברון בתל רומיידה
9	4. הממצא הארכיאולוגי
9	5. דיר אל-ארבעין ("קבר רות וישי")
11	6. אופן הצגת האתר
13	7. המשמעות הפוליטית של החפירות
14	8. אונסק"ו והעיר חברון
15	9. סיכום

כתיבה: יונתן מזרחי

תחקיר: גדעון סולמיני, אנה וידר

עריכה: דליה טסלר

גרפיקה: ליאור כהן

מיפוי: ליאור כהן, שי אפרתי/ארגון בצלם

צילום: עמק שווה

emek shaveh
עמק שווה عمق شوية

© עמק שווה (חל"צ) | www.alt-arch.org | info@alt-arch.org

עמק שווה הוא ארגון של ארכיאולוגים ופעילים קהילתיים, העוסק במקומה של הארכיאולוגיה בחברה הישראלית ובסכסוך הישראלי-פלסטיני. אנו רואים בארכיאולוגיה אמצעי לגישור וקירוב בין עמים ותרבויות בכלל, וכגורם בעל השפעה על הדינמיקה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני בפרט.

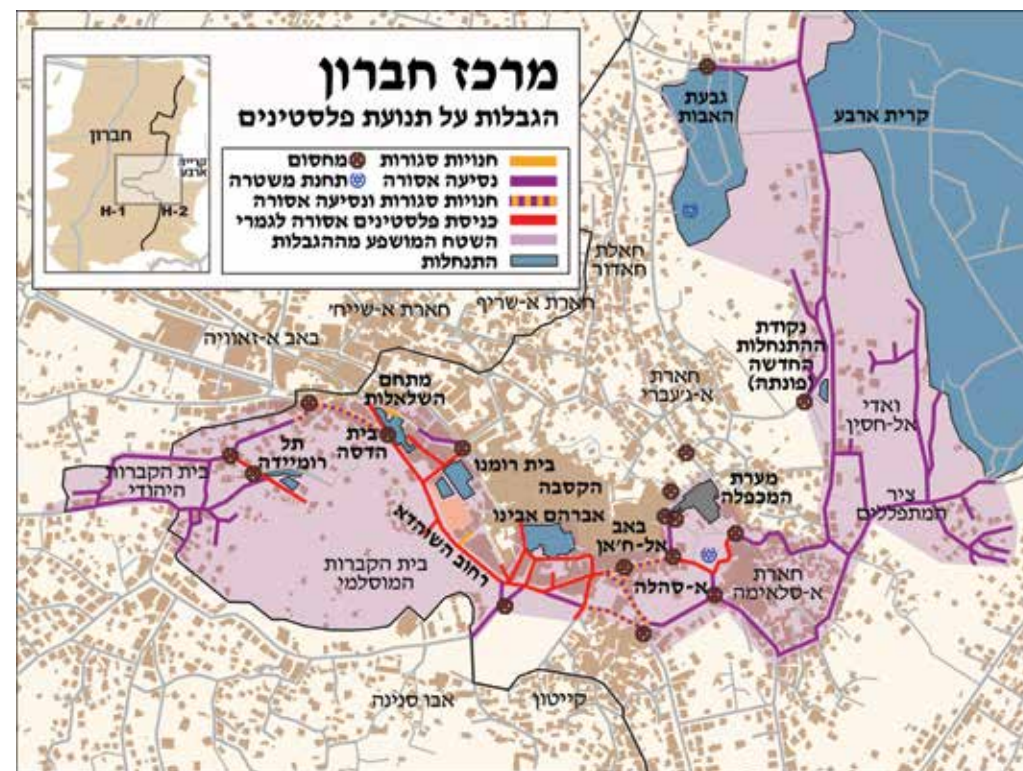
הפרסום הופק על ידי ארגון עמק שווה (חל"צ) ונתמך בידי שגרירות נורווגיה בישראל, קרן הקס - HEKS, וקורדייד (Cordaid). המידע המפורסם הוא באחריות ארגון עמק שווה בלבד, ואינו מייצג את דעת התומכים הנ"ל.

1. תל רומיידה - מאפיינים כלליים

חברון היא העיר היחידה בגדה המערבית שבתוכה קיימת התנחלות יהודית, ולכן החיכוך בין יהודים לפלסטינים קשה בה במיוחד. חברון היא עיר קדושה לבני שני העמים, השנייה בחשיבותה ליהודים אחרי ירושלים, והשנייה בחשיבותה בפלסטין וישראל למוסלמים. בחברון נמצאת מערת המכפלה, שעל פי המסורת היא מקום קבורתם של האבות אברהם, יצחק, יעקב והאימהות שרה, רבקה ולאה. רובם המכריע של תושבי העיר היהודים והמוסלמים מנהלים אורח חיים דתי. רוב המבקרים היהודים בחברון - מאות אלפים בשנה - הם אנשים מסורתיים או דתיים, המגיעים למערת המכפלה להתפלל בה בגלל קדושת המקום.

אתר העתיקות הנקרא תל רומיידה (גובהו 936 מ') שוכן על שלוחה היורדת מזרחה מג'בל רומיידה, ממערב למרכז העיר העתיקה של היום (האזור סביב מערת המכפלה/אל חראם אל אַבְרָהִימִי). התל נמצא בקצהו המערבי של האזור שבשליטה ישראלית (H2) ומהווה אצבע חודרנית לשטח הפלסטיני (ראו מפה מצורפת). לרגלי התל, במזרחו, נובע מעיין הנקרא עין ג'דיידה.

רוב שטח התל מעובד וניטעו בו עצי פרי, בעיקר זיתים. על ראש התל ניצבים כמה בתים של פלסטינים. מקבץ בתי פלסטינים נוסף נמצא בחלק הצפוני בשיפולי התל. במקום שוכנת גם ההתנחלות היהודית (שכונת "אדמות ישי"). בחלק המזרחי, באזור המעיין, עומדים עוד בתי פלסטינים, ואדמות התל שייכות לכמה משפחות פלסטיניות (נטשה, אבו-הייכל ועוד). בחלקו הצפוני-מערבי שוכן בית הקברות היהודי, הנקרא גם "בית הקברות הקראי". שלוש חלקות, שתיים בחלק הצפוני-מערבי ואחת בחלק הדרומי, נחשבות לאדמות בבעלות יהודית, שנקנו על ידי תושבי היישוב הישן באמצע המאה ה-19 (חלקות 52 ו-53 הן הידועות שבהן).¹

1 על תולדות היהודים בחברון ראו ספר חברון: עיר האבות ויישובה בראי הדורות, עודד אבישר (עורך), ירושלים: 1970.

באדיבות ארגון בצלם/שי אפרתי

2. הקשר בין החפירות הארכיאולוגיות להתנחלות

החפירות הראשונות במקום נערכו בתקופת השלטון הירדני, בשנים 1964-1966, על ידי הארכיאולוג האמריקאי המונד (Ph. Hammond).² הקרוונים הראשונים של ההתנחלות היהודית בתל רומיידה הונחו בשנת 1984, בשלהי כהונתו הראשונה של יצחק שמיר כראש הממשלה. שר הביטחון דאז, יצחק רבין, שהתנגד להתנחלות במקום, החליט להזמין חפירות ארכיאולוגיות בחלקות שזוהו כשטחים שבבעלות יהודית ועדיין לא יושבו. מטרת המהלך היתה למנוע את התרחבות ההתנחלות לחלקות נוספות. עם פרוץ האינתיפאדה הראשונה בשנת 1987 הופסקו החפירות.³ בשנת 1999 חפרה רשות העתיקות בשטח ההתנחלות היהודית בתל רומיידה בעקבות דרישת המתנחלים לבניית בתי קבע במקום.⁴ קבוצת ארכיאולוגים בכירים התנגדו לחפירה במקום, מן הטעם שהיא נועדה להכשיר בנייה על תל ארכיאולוגי עתיק וחשוב, דבר המנוגד למדיניות הארכיאולוגית מאז ומתמיד. הקבוצה פנתה לעזרת בית במשפט העליון בדרישה למנוע את הבנייה (בג"ץ 264/99), אך בג"ץ דחה את העתירה ואשר את החפירה והבנייה.⁵ בשטח זה נמצאת היום שכונת "אדמות ישי", המאכלסת מתנחלים בשני מתחמים. מעל שטח החפירות נבנה בית דירות הניצב על עמודים, באופן ששכבת הארכיאולוגיה חשופה לציבור. מקבץ בתים נוספים הם קרוואנים המוצבים בקצה שטח החפירות.

מבנה מודרני של ההתנחלות היהודית, שכונת "אדמות ישי", שהוקם מעל לשרידי החומה מתקופת הברונזה הקדומה III (חפירות 1999).

3. חפירות 2014: הפארק הארכיאולוגי העתידי של חברון בתל רומיידה

בתחילת חודש ינואר 2014 החלה חפירה ארכיאולוגית חדשה בתל רומיידה.⁶ החפירה נערכה בראש התל, בשטח שמעל להתנחלות היהודית (שכונת "אדמות ישי") ובין בתי הפלסטינים (מדרום-מערב להתנחלות). החפירה מנוהלת על ידי רשות העתיקות ואוניברסיטת אריאל כחלק מפיתוח פארק ארכיאולוגי בתל רומיידה, בעלות ראשונית של 7 מיליון שקלים מתקציב משרד התרבות והספורט.

בחודש הראשון נערכה החפירה בשטח המכונה 52 (ראו מפה מצורפת). לאכזבת החופרים התברר שברוב השטח סלע-האם גבוה מאוד וכמעט לא נמצאו שרידים עתיקים. נוסף על כך נחשפו בשטח כמה קברים. קברים אלו תוארכו על ידי החופרים לתקופה הרומית המאוחרת. בחודשי האביב 2014 התקיימה חפירה בחלקה 53 (ראו מפה). בשטח זה נחשפו שרידי מבנים ומתקנים מן התקופה הרומית הקדומה (המאה ראשונה לפנה"ס-המאה הראשונה לספירה) והביזנטית (מאות 4-7 לספירה), וטראסות חקלאיות מן המאות האחרונות.⁷ במהלך חודשי הקיץ, נחשפו שני מתקנים המזוהים כמקוואות.

בקצה חלקת 53 נחשפה בשנות ה-80 חומת העיר הקדומה מתקופת הברונזה התיכונה (מאות 18-16 לפנה"ס). חומה זו שבה ונחפרה על ידי רשות העתיקות במאי-יוני 2014. תקופה זו מזוהה על ידי חוקרים מסוימים כתקופת האבות המקראית. כמו כן נחשפו במקום בעבר עדויות למבנים מתקופת הברזל I (מאה 12-10 לפנה"ס) המזוהות עם סוף התקופה הכנענית ושרידיים מתקופת הברזל II (מאות 8-7 לפנה"ס), תקופת ממלכות יהודה וישראל.

להערכתנו יכלול הפארק הארכיאולוגי המתוכנן גם את השטחים שנחפרו על ידי אוניברסיטת תל אביב בשנות ה-80 וגם את אלה שבהם חפר המונד בשנות ה-60 של המאה ה-20 בצדו הדרומי-מזרחי של התל. השרידיים שנחשפו בהן נותרו גלויים בשטח, אך במהלך השנים הצטברו במקום פסולת ואדמה.

2 אתר היישוב היהודי בחברון, ארכיאולוגיה בחברון.

3 א' עופר, הר יהודה בתקופת המקרא, עבודת דוקטורט, כרך ראשון, (תל רומיידה), 1995, עמ' 52-60.

4 "נתניהו אישר הקמת מבני קבע בתל רומיידה; יחוזקו אמצעי הביטחון", גלובס, 24 אוגוסט 1998.

5 מ' ריינפלד, "בג"צ דחה העתירה נגד הבנייה למתנחלים בתל רומיידה בחברון", אתר וואלה! חדשות, 14 לאוגוסט 2001.

6 נ' חסון, "המדינה מממנת יוזמה של מתנחלי חברון להקים פארק ארכיאולוגי בתל רומיידה", הארץ, 9 בינואר 2014.

7 ע' אייזנברג, "חפירות מתחדשות בתל רומיידה", כנס חברון 2014.

4. הממצא הארכיאולוגי

החפירות שנערכו במקום במהלך השנים, מצביעות על ראשית ההתיישבות בו באלף הרביעי לפנה"ס, בתקופה הכלקוליתית ובתקופת הברונזה הקדומה I. ראשית ההתיישבות הנרחבת באתר היתה בתקופת הברונזה הקדומה II-I (2500-2800 לפנה"ס).⁸ במקום נבנה אז יישוב מבוצה, עיר ששטחה המשווער הוא כ-30 דונם. עיר זו ננטשה ונוסדה מחדש בתקופת הברונזה התיכונה II-I (1600-2000 לפנה"ס). באותה עת הקיפו את העיר חומת אבן מאסיבית, שנבנתה באבני גזית גדולות, וכן חלקלקה חיצונית, הניגשת אל החומה. ביצור אדיר זה מצביע על חשיבותה של העיר בתקופה זו. עדות נוספת לכך הוא לוח טין, הכתוב בכתב היתדות, שנמצא במקום ומעיד על מערכת ניהול העומדת בפני עצמה, שניהלה קשרי מסחר עם הממלכות מסביב.⁹ גם עיר זו ננטשה בסוף התקופה. מתקופת הברונזה מאוחרת (1200-1660 לפנה"ס) נמצאו באתר עדויות לקברים ומעט כלי חרס, אך לא שכבת יישוב. היישוב התחדש בתקופת הברזל I (1000-1200 לפנה"ס). מאותה עת נחשף במקום כפר גדול. לאחר פער בהתיישבות במאות 9-10 לפנה"ס חודש היישוב במקום במאה ה-8 לפנה"ס. מתקופה זו נחשפו מבני מגורים פרטיים, ממגורות, וטביעות "למלך" על ידי קנקנים. חברון היתה אז חלק מממלכת יהודה המקראית. היישוב חרב ונגטש עם חורבן ממלכת יהודה ב-586 לפנה"ס וחודש בתקופה ההלניסטית והרומית הקדומה (350 לפנה"ס, המאה הראשונה לספירה). מאותה עת נמצאו במקום בתי מגורים פרטיים. התיישבות זו לאחר תקופת פער חודש היישוב בתקופה הרומית מאוחרת (במאות ה-3-4) ונמשך אל תוך התקופה הביזנטית. בתקופה הביזנטית והמוסלמית הקדומה, ולאחר מכן בתקופה הצלבנית, האיובית, הממלוכית ובתקופה העות'מנית, עבר מרכז העיר לעיר העתיקה של היום. במקום נבנה מתחם הנקרא "דיר אל ארבעין", ששימש כנראה מצודה ומבנה שלטוני, והוסב למסגד.

5. דיר אל ארבעין ("קבר רות וישי")

על ראש התל, בחלקו המערבי, נמצא מבנה עתיק הנקרא דיר אל ארבעין, מתחם הכולל חומה ושער כניסה המוליכים אל חצר פתוחה. המתחם שימש כמסגד עד אמצע שנות ה-90. בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה ב-1994 החליט הצבא להכריז על המקום כשטח צבאי. בחסות הצבא הוסב המקום לבית כנסת, ונאסרה כניסת המוסלמים אליו מסיבות ביטחוניות. יהודי חברון מזהים את המקום כ"קבר רות וישי".¹¹

8 ע' אייזנברג, "ביצורי חברון בתקופת הברונזה", ספר אמנון בן תור, החברה לחקר ארץ ישראל ועתיקותיה, ירושלים: 2011, עמ' 14-32.

9 א' עופר, הר יהודה בתקופת המקרא, עבודת דוקטורט, כרך ראשון (תל רומיידה), 1995, עמ' 52-60.

10 אריה כשה, אדום, ערב וישראל: יהודים ועממי הספר בתקופה ההלניסטית והרומית (332 לפנ"ס - 70 לס"ס), יד בן צבי, 1998.

11 "קבר רות וישי", אתר ויקיפדיה (עברית).

קברים, שרידי מבנה וממגורה שנחשפו בחלקה הצפונית-מערבית בתל רומיידה

שרידי מבנים מהתקופה הרומית-ביזנטית בחלקה הדרומית-מזרחית בתל רומיידה

6. הצגת האתר

בשנים האחרונות פעל היישוב היהודי בחברון רבות ליצירת מסלולי מטיילים, שילוט ופיתוח תיירותי. תל רומיידה, המכונה "תל חברון" בפי המתנחלים, נכלל במסלול המומלץ למבקר¹² הצגת התל על ידי המתנחלים מתרכזת בשכבות המזוהות עם תקופת האבות ואירועים מקראיים אחרים, המחזקים את המסר הפוליטי של המתנחלים. כך, למשל, חברון מתקופת הברונזה התיכונה ("תקופת האבות") מאופיינת כעיר שאליה הגיעו המרגלים לפני כיבוש הארץ.¹³ בהקשר זה מוזכרת מסורת של התורה שבעל-פה המדגישה את הטקסט המקראי האומר כי רק כלב בן יפונה, שהתפלל על קברי האבות, התמלא רוח גבורה וזכה לכבוש את חברון מידי הענקים ששלטו בה.¹⁴

המסלול התיירותי המומלץ למבקר נקרא "שביל חברון המקראית"¹⁵ התחנה הראשונה היא עין ג'דידה, מעיין המכונה בפי המתנחלים "מעיין אברהם", משם עוברים לביקור בשטח החפירות הארכיאולוגיות, הכולל את החומות מתקופת הברונזה התיכונה, המוצגות כ"חומות הענקים" שאותן ראו המרגלים בסיפור המקראי. בהמשך עוברים ליד חלקת "נחלת שלמה", שנקנתה על ידי יהודים במאה ה-19 ומוכרת גם כחלקות 52 ו-53. בשטחים אלו נערכה החפירה הארכיאולוגית בשנת 2014. לאחר מכן מגיעים לבית הקברות היהודי (הקראי) העתיק, שהוא אתר מרכזי בנרטיב של היישוב היהודי בחברון, ובו קבורים רבני העיר מן המאה ה-19, יהודים שנהרגו באירועי תרפ"ט (מאורעות 1929) ומתנחלים שנהרגו מאז הקמת ההתנחלות בשנת 1968. התחנה הבאה היא שכונת "אדמות ישי", שם התבצעו חפירות ארכיאולוגיות בשנות ה-80 וה-90. בצמוד לה צפוי לקום פארק ארכיאולוגי ("פארק מקראי"), שיציע למבקרים אפשרות ל"עבודה בארכיאולוגיה ובחקלאות אותנטית באתר המקראי המקורי של בירת יהודה".¹⁶ לבסוף מגיעים למתחם "קבר רות וישי", שבו הוקם בית כנסת הפתוח לציבור.

המסלול רווי תכנים בעלי זיקה דתית-מסורתית (טבילה במעיין, אירועים מקראיים, מתים ונרצחים, קבר קדוש שיש בו בית כנסת ועוד) ופונה בעיקר לציבור דתי או מסורתי, המכיר תכנים אלו ומזדהה עימם. ואילו הפארק הארכיאולוגי המתוכנן, בדגש על החקלאות בתקופת המקרא, נועד לפנות לקהל חדש ולמשוך אותו לביקור או לעבודה במקום.¹⁷ לצורך זה גויסה הארכיאולוגיה, הממלאת כאן תפקיד מרכזי.

מתחם דיר אל ארבעין - נקודת תצפית של הצבא על גג המבנה

דיר אל ארבעין - פנים המבנה. המסגד הוסב לבית כנסת בחסות הצבא ומכונה "קבר ישי ורות"

12 "תל חברון (תל רומיידה)", אתר מרכז תיירות ואירועים, חברון.

13 במדבר פרק יג.

14 במדבר י"ג, ל; י"ד, ו-י, כד.

15 סיור לתל חברון בשביל חברון המקראית, אתר מרכז תיירות ואירועים, חברון.

16 תיק פרויקטים לבינוי ופיתוח, אתר היישוב היהודי בחברון.

17 ב' טוקה, "תל חברון: ציפיה לתגליות ארכיאולוגיות חשובות", ערוץ 7, 23 לינואר 2014.

7. המשמעות הפוליטית של החפירות

התפיסה המקצועית המקובלת בכל העולם, כולל בישראל, היא שחפירה משמעותה הרס ופגיעה בעתיקות, אם על ידי חשיפתן ואם כתוצאה מהסרת שכבות ושרידים כחלק מן השאיפה להגיע אל שרידים הנמצאים בשכבה שמתחת. במצב הנוכחי, הפעולה הטובה ביותר לטובת הארכיאולוגיה היא כיסוי מחדש של שטח החפירה. לכן עצם ההחלטה לחפור בתל רומיידה היא הצהרה פוליטית.

החפירה בתל רומיידה משתלבת עם הצהרת ראש הממשלה, בנימין נתניהו, שחברון תישאר בידי ישראל בכל הסכם שלום בין ישראל לפלסטינים.¹⁸ למרות זאת, נראה שתוכנית הפארק הארכיאולוגי, שהיא המשך ישיר של מפעל ההתנחלות בחברון בכלל ובתל רומיידה בפרט, החלה להירקם לפני ארבע שנים לפחות. בשנת 2010 ביקרו בחברון שרת התרבות והספורט לימור לבנת, יחד עם מנכ"ל רשות העתיקות.¹⁹ כבר אז הוחלט שרשות העתיקות תיתן את חסותה המדעית לחפירה, אף על פי שכמעט כל החפירות בגדה המערבית מתנהלות על ידי קצין מטה ארכיאולוגיה של המנהל האזרחי.

כיום מתרכזת התיירות בחברון סביב מערת המכפלה; כאמור, זוהי תיירות דתית-אידיאולוגית ברובה, של מתנחלים ותומכיהם. בימי הממשלה הקודמת יזם שר החינוך דאז, גדעון סער, תוכנית להבאת תלמידים ישראלים לביקורים בחברון.²⁰ יוזמה זו נגדעה על ידי שר החינוך הנוכחי, שי פירון. לעומת זאת, הפארק הארכיאולוגי יהיה אמצעי להבאת אלפי מבקרים למקום באצטלה של סיור היסטורי-לימודי, כביכול א-פוליטי. המעבר מהצגת ההתנחלות כדתית להצגתה כהתנחלות לאומית, הנטועה בלב הקונצנזוס הישראלי, הוא כלי מרכזי במאבק המתנחלים להשפעה על דעת הקהל והפיכת הרחובות הריקים של חברון שבשליטת המתנחלים לשוקקי חיים.

השימוש באתרי עתיקות להבאת מבקרים וחיזוק הלגיטימציה של ההתנחלות מוכרים מאתרים רבים בגדה המערבית, כמו סילוואן ("עיר דוד"), סוסיא, תל שילה ועוד. המקרה של חברון/תל רומיידה הוא ייחודי, מכיוון שהפארק הארכיאולוגי עתיד להשתרע באחד המקומות הרגישים ביותר בעיה, בשטח שבו הפלסטינים והישראלים גרים בשכנות והחיכוכים בין הצדדים הם עניין שבשגרה.

חומת הברונזה התיכונה והרס הטראסה של משפחת אבו-הייכל בחלקה הדרומית-מזרחית

18 ב' רביד, "נתניהו לח"כים מהליכוד: לא נפנה את חברון ובית אל", הארץ, 6 לינואר 2014.

19 אתר האינטרנט של מערת המכפלה, ארכיון אירועים: "לבנת בחברון: חוזרים לבנות בתום ההקפאה".

20 חדשות 2, "שר החינוך גדעון סער: נמשיך את סיורי המורשת בחברון", מאקו, 27 לאוגוסט 2012.

8. החלטות אונסק"ו בקשר לחברון

בתחילת 2010 הכריזה ממשלת ישראל על תוכנית "אתרי מורשת לאומיים", שבמתכונתה המקורית כללה את קבר רחל (מסגד בֵּלֵאל אבן רבאח) ומערת המכפלה (אל חראם אל אבראהימי).²¹ מאוחר יותר הוצאו אתרים אלו מן הרשימה, אך ההצהרה הראשונית של ישראל גררה תגובה של מדינות ערב, אשר פנו לאונסק"ו בדרישה לדון ב"ניכוס הישראלי של אתרי מורשת פלסטיניים בשטח הפלסטיני הכבוש".

הנושא עלה בכנס של המרכז למורשת העולמית של אונסק"ו בברזיליה בקיץ 2010, שם התקבלה החלטה לעודד את כל הצדדים למנוע פגיעה כלשהי במורשת התרבותית והנופית הפלסטינית. כמו כן התקבלה המלצה על הקמתה מחדש של הוועדה הטכנית הישראלית-פלסטינית לארכיאולוגיה, בתיאום בין הצדדים, ודרישה לשלוח משלחת של אנשי אונסק"ו ואיקומוס²² לבירור מצב השימור של אתרי מורשת פלסטיניים שהם בעלי ערך מיוחד.²³ הועד המנהל של אונסק"ו פרסם בנובמבר 2010 החלטה המדגישה כי שני האתרים הינם חלק בלתי נפרד מהשטח הפלסטיני הכבוש, וכי כל פעולה חד-צדדית של ישראל מהווה הפרה של החוק הבינלאומי ואמנות אונסק"ו.²⁴

בשנת 2011 קיבל אונסק"ו את פלסטין כמדינה חברה. במהלך שנת 2012 פנו נציגי פלסטין למנכ"לית אונסק"ו במחאה נגד סלילת דרך מקרית ארבע לחברון, בטענה שהעבודות פגעו במקבץ בתים עתיקים ובשל החשש שישראל מתכננת לבנות חומה בעיר. הנושא עלה לדיון בוועד המנהל של אונסק"ו ונמצא במעקב.²⁵ לאחר קבלת פלסטין כמדינה חברה באונסק"ו הוכנה רשימת אתרים שהפלסטינים מעוניינים לקדם את מעמדם לאתרי מורשת עולמית. העיר העתיקה של חברון/אל-חליל²⁶ נכללה בשנת 2012 ברשימה זו (המכונה "הרשימה הטנטטיבית של אתרי מורשת עולמית של פלסטין"). נראה שהרשות הפלסטינית מעוניינת לקדם את ההכרה בחברון כאתר מורשת עולמית בשנים הקרובות. מעמד כזה יקל עליה לאתגר את הפעילות הישראלית בגרעין הקדום של העיר. אם ייכלל גם תל רומיידה בשטח ההכרזה, יאפשר הדבר לפלסטינים להגיע להחלטה של אונסק"ו נגד החפירות הארכיאולוגיות.

9. סיכום

מיקום תל רומיידה בקצה המערבי של התנחלות היהודית בחברון מאפשר למתנחלים לחזק את הנוכחות הישראלית באחד המקומות הרגישים ביותר בחברון (שככלל ההתנחלות בה מלאת עימותים ומתחים בין ישראלים לפלסטינים). הקמת פארק ארכיאולוגי בתל תאפשר יצירת מסלול תיירותי אשר יבודד את התושבים הפלסטינים הגרים בתל.

מעבר למאבק הפוליטי על התל עצמו, הסיפור ההיסטורי - כאשר הוא מובא לצד ממצאים ארכיאולוגיים (בלי קשר לשאלה עד כמה הם תואמים את הסיפור) - מציג את ההתנחלות בחברון כזכות היסטורית ארוכת שנים. במובן הזה שואב הפארק הארכיאולוגי בתל רומיידה השראה מן ההצלחה של המתנחלים בסילואן ובאתר "עיר דוד" שבמזרח ירושלים ובמקומות אחרים בגדה המערבית, כדוגמת סוסיא ותל שילה.

כיום עומד מספר המתנחלים בחברון על כמה מאות. בשני העשורים האחרונים אנו עדים לסגירת השוק המרכזי של חברון והפיכת הרחובות שבשליטת ישראלים לכמעט ריקים מאדם. הבאתם של אלפי מבקרים לחברון, תוך הצגת הביקור בה כסיור לימודי א-פוליטי להיכרות עם עברה של העיר, יהפוך את רחובותיה הריקים לאזור מלא נוכחות ישראלית. מבחינתם של מתנחלי חברון יהיה זה הישג כפול: גם נוכחות ישראלית רבה יותר וגם חיזוק זכותם לגור בחברון. ההכנסה האפשרית מתיירות היא כמובן ערך מוסף.

לאחר עשרות שנים של ניסיונות המתנחלים לבנות ולגור בתל רומיידה, נראה שהתקבלה ההכרה שבאמצעות התיירות והארכיאולוגיה אפשר לכבוש את התל בלי להציג את הכיבוש הזה כהתנחלות לכל דבר. בחברון המאבק על המורשת הוא חלק בלתי נפרד מהמאבק על האדמה. בהקשר הזה ברור התפקיד שמייעדים המתנחלים לתחום הארכיאולוגיה, תוך ניצולו לחיזוק עמדתם.

21 מאוחר יותר נגרעו שני מתחמים אלו מן התוכנית ובמקומם הוכנסו אתרים אחרים בגדה המערבית.

22 איקומוס ישראל הוא השלוחה הישראלית של ארגון איקומוס הבינלאומי, העוסק בשימור אתרי מורשת תרבותית.

23 WHC-10/34.COM/20, item 11.

24 החלטות הוועד המנהל של אונסק"ו 185 (2010), סעיף 15

25 החלטה EX/10 191.

26 <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5705/>

emek shaveh
למק טוה عمق شبير

מידע נוסף ניתן להשיג באתר האינטרנט של הארגון: www.alt-arch.org

להזמנת סיורים ארכיאולוגיים אלטרנטיביים, סדנאות,
הרצאות וקבלת חומר הסברה ניתן ליצור קשר בדוא"ל info@alt-arch.org
או בטלפון 054-5667299

www.alt-arch.org

